

Vetenskapligt snömos styr forskning om könen"

Bo Rothstein

DN-debatt 2004-10-17

Med jämna mellanrum uppstår en debatt om biologiska förklaringar till skillnader mellan könen. Tonläget brukar snabbt bli mycket uppskruvat. Skälet till detta är naturligtvis ideologiskt och politiskt, nämligen tanken att det från empiriskt belagda biologiska skillnader mellan könen (eller andra grupper), skulle följa att vi bör ordna samhället på ett visst sätt. Båda sidorna i debatten antar nämligen att det finns en sådan direkt koppling mellan empiriska forskningsresultat och de normer som bör styra den offentliga politiken.

Motståndarna till biologiska förklaringar hävdar att till exempel kön (och allt annat) är kulturellt formade sociala konstruktioner och att biologiska förklaringar till könsskillnader därför saknar värde. Vi föds inte till män och kvinnor, utan detta är något som det omgivande samhällets traditioner tvingar på oss. Det hela kryddas av att företrädarna för det biologiska argumentet anses stå till höger (kvinnorna skall tillbaka till hem och barn) medan de som företräder den socialkonstruktivistiska positionen anser sig stå till vänster. De tänker i allmänhet att om alla de skillnader i beteende mellan könen som vi dagligen kan se är socialt konstruerade, kan vi naturligtvis helt enkelt bestämma oss för omkonstruering i stor skala.

Vetenskapligt är emellertid allt detta ingenting annat än **snömos** . För det första kan det aldrig finnas någon automatisk koppling mellan empiriska forskningsresultat och de normer som bör styra den offentliga politiken. För det andra är biologiskt grundade ståndpunkter om skillnader mellan könen inte nödvändigtvis konservativa och socialkonstruktivismen inte heller per automatik vänster.

Den amerikanske vetenskapsteoretikern James Robert Brown har åskådliggjort detta med följande exempel. Pondera att forskningen en dag kom fram till att homosexualitet är biologiskt bestämt. Otvetydiga forskningsresultat visade att alla människor föds med något i kroppen som bestämmer deras sexuella läggning. Forskarna inom medicinsk biologi kommer en dag ut ur sina laboratorier och visar att hos vissa ger detta "något" en homosexuell och hos andra en heterosexuell läggning.

Från detta kan det emellertid följa två helt olika normativa positioner för hur vi skall agera. Den ena vore att dra slutsatsen att homosexualitet är något helt naturligt, ungefär som att vissa

föds rödhåriga av naturen. Från detta följer att samhället naturligtvis inte skall diskriminera homosexuella utan de skall ha precis samma rättigheter och skyldigheter som heterosexuella.

Men, om man nu av olika religiösa, etiska, kulturella eller andra skäl ansåg att homosexualitet är fel, kunde man från detta biologiska forskningsresultat också dra en helt motsatt slutsats. Till exempel att samhället bör satsa stora resurser på biologisk forskning för att hitta ett medicinskt botemedel (eller ett vaccin) mot homosexualitet.

Men, antag att den empiriska forskningen i stället kom fram till att homosexualitet inte alls har med biologi att göra utan att sexuell läggning är "socialt konstruerad". Även från denna position kan följa två helt olika normativa slutsatser. Den ena vore att eftersom vi lever i ett fritt och demokratiskt samhälle skall naturligtvis människor få konstruera sina identiteter (inklusive sin sexuella läggning) bäst de vill utan att bli diskriminerade. Den andra positionen vore att anse att eftersom nu homosexualitet är socialt konstruerat så betyder det att homosexuella personer själva valt sin läggning och därmed kan anses ha egen "skuld" till sitt "felaktiga" beteende och att det därmed är helt rätt att motverka deras intressen av likställdhet.

Detta exempel visar tydligt två saker. För det första att man inte från aldrig så säkra empiriska forskningsresultat per automatik kan dra slutsatser för hur samhället bör ordnas. Detta kräver en särskild normativ analys som bedömer vilka etiska principer som den offentliga politiken bör utgå ifrån och hur de skall tillämpas i konkret politik.

För det andra att biologiska förklaringsmodeller per definition inte är höger och att socialkonstruktivismen likaledes inte per automatik leder till en radikal vänsterpolitik.

Empirisk forskning kan ibland vara ett bra underlag för, men aldrig bestämma inriktningen på, den offentliga politiken. Om vi till exempel empiriskt kan konstatera att pojkar i genomsnitt har svårare för att lära sig vissa saker i skolan, kan detta naturligtvis lika gärna vara ett underlag för att vi bör satsa extra resurser så att de kan klara av dessa undervisningsmoment, som att vi bör könssegregera utbildningsväsendet och samhället. Idén att det skulle vara svårare att finna politiska lösningar på biologiskt orsakade jämställdhetsproblem än om dessa är socialt konstruerade saknar dessutom helt grund.

Det är därför olyckligt att vi har en statlig forskningspolitik i fråga om hur skillnader mellan män och kvinnor skall förklaras som

tagit ställning i denna inomvetenskapliga fråga till förmån för den socialkonstruktivistiska positionen.

Politiker får naturligtvis tycka vad de vill om hur könsskillnader skall förklaras, men i detta fall har man gått ett steg längre och inrättat en särskild statlig myndighet benämnd Nationella sekretariatet för genusforskning.

Myndigheten skall enligt regeringens instruktion bland annat "verka för att betydelsen av genusperspektiv uppmärksammas i all forskning" och "aktivt arbeta för ett ökat medvetande om genusforskningens och genusperspektivets betydelse" (SFS 1997:61).

Myndighetens ledning har i sina publikationer definierat detta uppdrag som att en "grundläggande premiss inom genusforskningen" är att "skillnader mellan kvinnors och mäns egenskaper, beteenden och sysselsättningar etcetera inte kan förklaras biologiskt" (Genus 1999:3). I stället är "grundtanken i all genusforskning" att dessa skillnader "är socialt och kulturellt konstruerade" (Genus 1999:2).

För det första bör vi enligt min mening inte alls ha statliga direktiv om vilka teorier eller metoder forskarna skall använda, utan enbart vilka forskningsområden som det är angeläget att satsa på. För det andra finns det, som exemplet ovan visar, inget som hindrar att empiriskt grundade biologiska förklaringar till skillnader mellan könen skulle kunna ligga till grund för en radikal jämställdhetspolitik.

Skulle det till exempel visa sig att män av biologiska skäl har en ökad risk att vara predisponerade för vissa typer av problematiskt beteende (våld, brottslighet) kan detta mycket väl ligga till grund för radikala åtgärder inom till exempel skolväsendet. För det tredje sätter denna idé om att vi skall ha särskilda statliga myndigheter som tar ställning till vilka teorier inom forskningen som är giltiga ett problematiskt prejudikat.

Vi har till exempel fått ett flertal motioner i riksdagen från moderata riksdagsledamöter där man föreslagit inrättandet av en särskild statlig myndighet som skall upplysa om och stödja teorin om frihandelns och marknadsekonomin välsignelser (som ett svar på antiglobaliseringsrörelsens framgångar).

Prejudikatet innebär att ingenting hindrar en kommande kristdemokratisk utbildningsminister från att inrätta en statlig myndighet för att driva partiets rätt speciella positioner när det gäller den biomedicinska forskningens inriktning.

Tilläggas kan att regeringen genom Mona Sahlin genom sitt agerande

mot den invandrapolitiska utredningen i år har tagit ställning i en liknande forskningsteoretisk fråga. Sahlins uttalade skäl för att byta forskningsledare för utredningen var nämligen att hon ville stödja teorin om att diskriminering kan förklaras av strukturella faktorer.

Ett ytterligare problem med Genussekretariatet är att det aktivt bidragit till att gräva ideologiska skyttegravar i forskarsamhället i stället för att bidra till fruktbringande möten mellan olika perspektiv. Min poäng är att för att nå framgång i fråga om jämställdheten behöver vi både kunskaper från den biologiska och den socialkonstruktivistiska forskningen. Båda måste emellertid inse att det inte finns någon automatik från deras forskningsresultat till hur vi bör ordna samhället eftersom detta alltid beror på vilka etiska normer vi väljer att utgå från.

BO ROTHSTEIN